

Ka'riye - Kariye Camii, bir âsâr - i atika şahikasıdır

Kimin yaptırdığı bilinmiyorsa da, en son tamir ve tevsi ettirenin Teodor Metohit bânisi olarak kabul edilmiştir. Hadım Ali Paşada bu kiliseyi camie tahvil ettirmişti

Memleketimizde bir hafta misafir kaldıkları sırada, Yunan hükümdarları majesteler. (Ka'riye) camiini de ziyaret etmişlerdi. Bu münasebetle bugünkü yazımızı sanat bakımından büyük değer taşıyan tarihi camie tahsis ediyorum. Hoş bu cami bütün bir kitapla ancak anlatılabilirse de, biz en bariz hatlarına şöyle bir dokunup geçeceğiz.

Camiin adı, kilise olduğu zamanlarda, Rumca köy mânasına gelen «Kora» idi. Elimize geçip de, camie tahvil edildiği vakit, aynı mânayı muhafaza maksadıyla «Ka'riye» dedik; (Ka'riye camii = Köy camii) oldu. Fakat bu halk dilinde söylene söylene galatlaştı. «Ka'riye» şeklini aldı (1).

Yunan kiliseleri içinde, Ayasofyadan sonra mozayikleri hasebiyle ikinci decede ehemmiyet taşır. İlk yaptıranın kim olduğu bilinmemektedir. 457 yılında büyük bir zelzele oldu; kilise büyük zararlara uğradı. Jüstinyen (527-565), şehrin harap yerleriyle beraber bu kiliseyi hem tamir ettirdi, hem de genişletti.

XII. asırda tekrar harap olan kilise, bu sefer Aleksî Komnenos (1081-1118) yıllarında kayın validesi Mari Dukas tarafından tamir ettirildi. Hattâ o zamanki mimarî tarzı üzerine yeniden yaptırdı, denebilir. İçini de renkli mermerler, mozayiklerle tezyin ettirmişti. Yazık ki Lâtinler bu minyon mâbedi tekrar harap eylediler.

En sonra Paleoloğlar devrinde II. Andronik'in (1282 - 1328) vezirlerinden «Teodor Metohit mükemmel surette tamir ve tezyin ettirdi; yanına da bir kısım ilâve ettirdi. Lâkin daha evvel yapılan ve ayakta kalmış olan iç tezyinatına ilişilmedi.

Metohit «Nike» = İznik» de doğmuş, yirmi yaşında İstanbula gelmiş; edebiyat ve felsefedeki zekâ ve istidadı ile II. Andronik'in dikkatini çekmişti, evvelâ sefaretlere tayin olundu; sonra yükselerek

başvezir oldu. İmparator ona o kadar bağlanmıştı ki; kızı Eriniyi yeğenine aldı.

İşte, Metohit'in tarihe mal olacak değere yükselttiği «Ka'riye = Kariye = Kora» kilisesi. İstanbulla beraber Türklerin eline geçtikten sonra da epey zaman adıyla, şekliyle yaşadığı II. Bayezid zamanında, vezirlerinden Hadım Ali Paşa bu zarif mâbedi bir gün camie tahvil ediverdi.

Şimdi bu camiin gerek ecnebiler, gerek âsârı atika mütehassısları nazarlarındaki kıymeti tezyinat, mozayik, mermer ve nakışları hasebiyledir. Yukarıdanberi gördüğümüz hayli tahrip sebepleri içinden kısmen olsun kurtulabilmiş tarafları cidden görülmeğe değer.

Bir zamanlar nereden geldiği bilinmeyen sebeplerle bu camim mozayiklerin, nakışların üzerleri sıva ile kapatılmıştı; sonra temizlendi, açıldı. Harabiden korunmaları için iç mozayikler tahta birer kapakla muhafaza altına alındı. Ziyaretçilere açılarak gös-

terildi.

Camiin iç duvarları tıpkı Ayasofya gibi muayyen bir yüksekliğe kadar somaki kaplı, gayet zarif silmelerle süs-lüdür. Sahaneliğine girilen kapı üstünde İsayı tasvir eden bir mozayik vardır. Burada İsâ bir taht üzerine oturmuş ve kilisenin kurucusu sıfatıyla «Metohit» de, kilisenin küçük bir modelini elinde tutup, diz çökmüş olarak görünür.

Mâbedin en kıymetli mozayikleri «Narteks = Dehliz» duvar ve kubbelerindedir. Orta kapının iki tarafında azizlerden Aya Petro ile Aya Pavli'nin resimleri vardır. Burada en çok dikkati çeken Hazretî Meryem'in hayatını ihtiva eden mozayiklerdir.

(1) Kilise iken adının «Hora» olduğu da tarihlerde kaydedilmektedir. Rumca «Hora» şehir dışı mânasıdır; yani köy demektir. Hakikatte bu ikinci adın, yine burada bulunan «Hora» adlı küçük bir manastırdan geldiği muhakkaktır.

S. VURAL

